

บทที่ 2

สภาพทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์

จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง จัดเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของระบบธุรกิจเกษตรต่าง ๆ เกี่ยวกับข้าว มีสภาพภูมิประเทศอุดมสมบูรณ์เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกข้าวตลอดทั้งปี ทำให้เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการผลิตข้าว สามารถเพาะปลูกข้าวได้ตลอดทั้งปี เพื่อทำความเข้าใจถึงสภาพของพื้นที่ที่ศึกษา จึงควรทราบลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ภาพรวมของการผลิตข้าว ภาวะการตลาดของจังหวัดนครสวรรค์ ตลอดจนถึงภาพรวมของการผลิตข้าวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏขึ้น ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการของอุตสาหกรรมโรงสีข้าวในจังหวัดนครสวรรค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ที่ตั้งและขอบเขตการปกครอง

2.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งอยู่ระหว่างละติจูด 15 องศา 40 ลิปดาเหนือ ถึงละติจูด 16 องศา 10 ลิปดาเหนือ และลองจิจูด 99 องศา 5 ลิปดาตะวันออก ถึงลองจิจูด 100 องศา 50 ลิปดาตะวันออก พื้นที่รวมทั้งจังหวัด 9,597,677 ตารางกิโลเมตร หรือ 5,998,548 ไร่

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร และอำเภอขามเฒ่าลี้บุรี จังหวัดกำแพงเพชร

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี และอำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

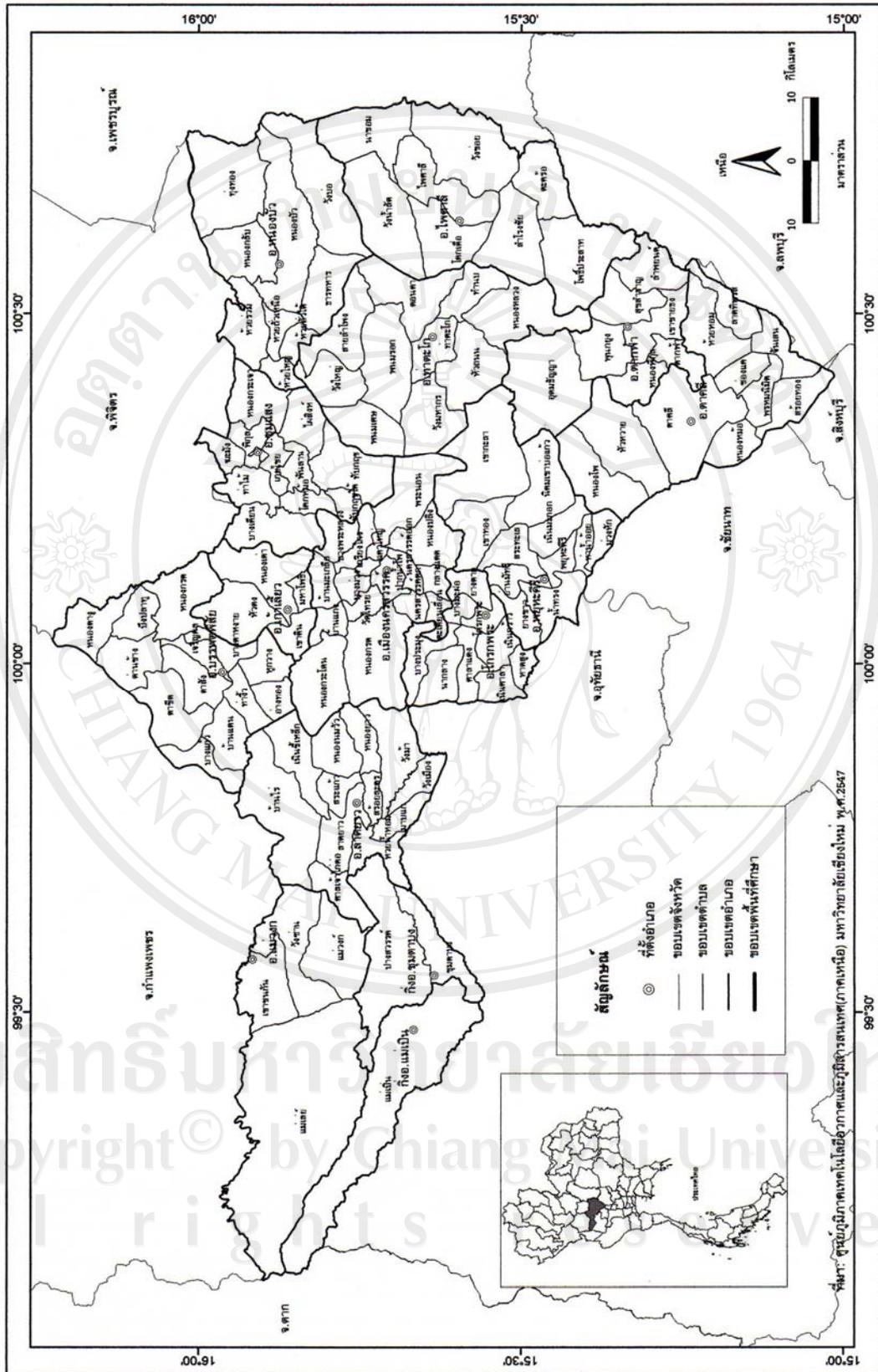
ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภออุ้มผาง จังหวัดตากและอำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัด

อุทัยธานี

2.1.2 ขอบเขตการปกครอง

การปกครองส่วนภูมิภาคของจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 13 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอโกรกพระ อำเภอชุมแสง อำเภอลาดยาว อำเภอหนองบัว อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอตากถ้ำ อำเภอท่าตะโก อำเภอไพศาลี อำเภอพยุหะคีรี อำเภอตากฟ้า อำเภอแม่่วงก์ กิ่งอำเภอแม่เปิน และกิ่งอำเภอชุมตาบง (รูป 2.1) โดยแบ่งเขตการปกครองใน

รูป 2.1 เขตการปกครองของจังหวัดนครสวรรค์

ระดับตำบล 128 ตำบล และระดับหมู่บ้าน 1,404 หมู่บ้านและการปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 18 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครนครสวรรค์ เทศบาลเมืองชุมแสง เทศบาลตำบลตากาลี เทศบาลตำบลหนองเบน เทศบาลตำบลประมง เทศบาลตำบลโกรกพระ เทศบาลตำบลลาดยาว เทศบาลตำบลแม่वंก์ เทศบาลตำบลทับกฤช เทศบาลตำบลพยุหะ เทศบาลตำบลทำนน้ำอ้อย เทศบาลตำบลหนองบัว เทศบาลตำบลตากฟ้า เทศบาลตำบลไพศาลี เทศบาลตำบลบรรพตพิสัย เทศบาลตำบลช่องแค เทศบาลตำบลเก้าเลี้ยว เทศบาลตำบลท่าตะโก และองค์การบริหารส่วนตำบล 126 แห่ง

ตาราง 2.1 การแบ่งเขตการปกครองในจังหวัดนครสวรรค์

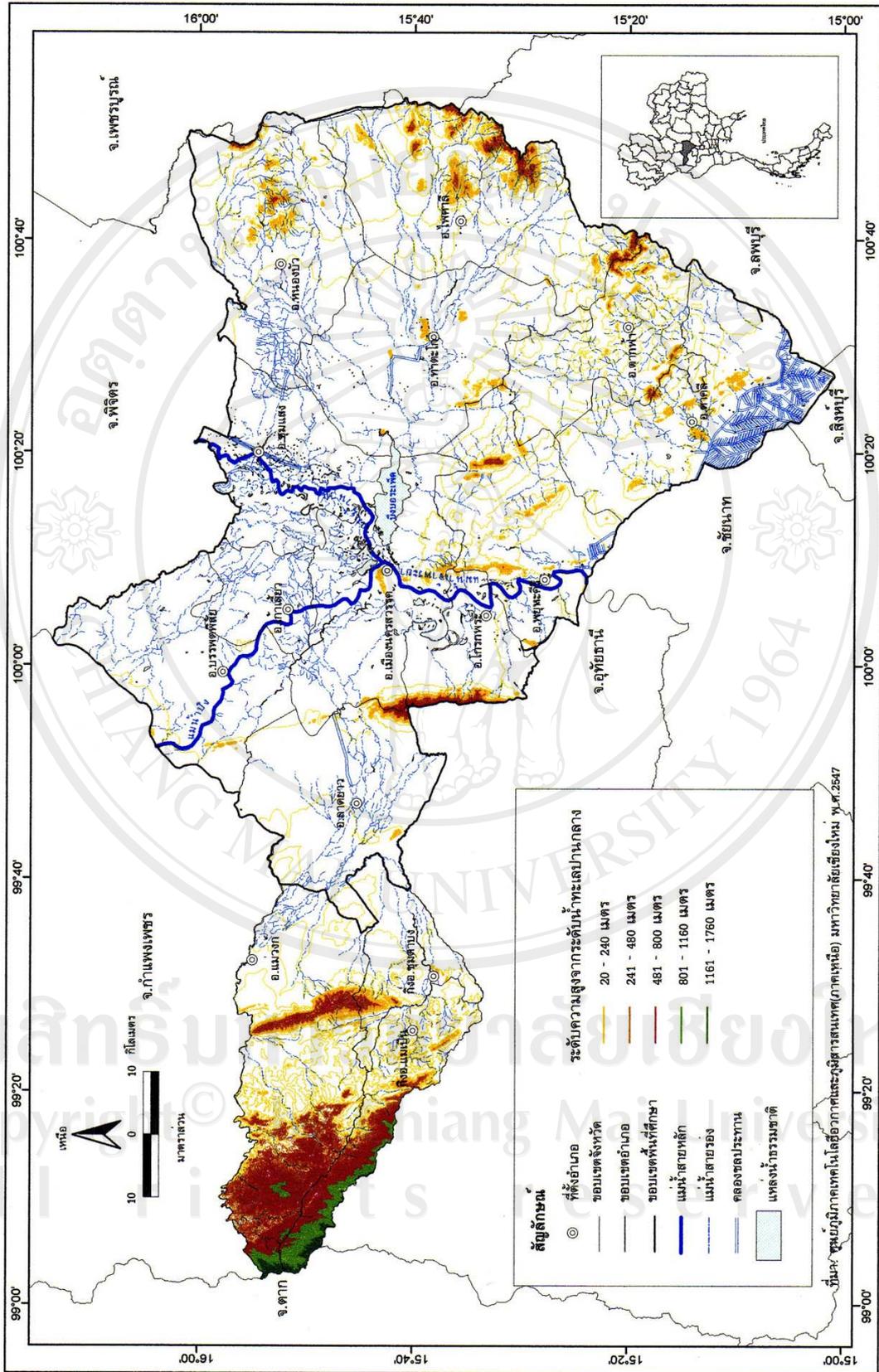
อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนตำบล	จำนวน อบต.	จำนวนเทศบาล
เมืองนครสวรรค์	748.3	170	16	16	2
โกรกพระ	298.2	63	9	8	2
ชุมแสง	716.7	126	11	11	2
หนองบัว	819.5	105	9	9	1
บรรพตพิสัย	909.9	114	13	13	1
เก้าเลี้ยว	256.7	43	5	4	1
ตากาลี	854.1	124	10	10	2
ท่าตะโก	608.2	109	10	10	1
พยุหะคีรี	740.8	120	11	11	2
ไพศาลี	979.5	101	8	8	1
ลาดยาว	691.1	143	12	12	2
ตากฟ้า	570.7	76	7	7	1
แม่वंก์	766.8	66	4	4	0
กิ่ง อ.แม่เปิน	260.2	22	1	1	0
กิ่ง อ.ชุมตาบง	379.0	22	2	2	0
รวม	9,597.7	1,404	128	126	18

ที่มา: ที่ทำการปกครองจังหวัดนครสวรรค์, พฤศจิกายน 2547.

2.2 ลักษณะทางกายภาพ

2.2.1 ลักษณะภูมิประเทศ

บริเวณตอนกลางของจังหวัดนครสวรรค์ มีลักษณะคล้ายแอ่งกระทะ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 22 เมตร และระดับความสูงเพิ่มมากขึ้นไปทางด้านทิศตะวันออกและทางทิศตะวันตก ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครสวรรค์ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 เขต ดังนี้ (รูป 2.2)

รูป 2.2 ลักษณะภูมิประเทศ

1) เขตภูเขาสูงด้านตะวันตก บริเวณนี้เป็นที่สูงและภูเขาอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของอำเภอแม่วงก์ เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำแม่วงก์และแม่น้ำสะแกกรัง เป็นพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติแม่วงก์-แม่เป็น โดยยังคงปรากฏสภาพของป่าไม้ และมีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง

2) เขตที่ราบเนินตะกอนรูปพัด เป็นเขตต่อเนื่องจากเขตภูเขาสูงทางด้านตะวันตก อยู่ในอำเภอลาดยาวพื้นที่ค่อนข้างลาดเทจากที่สูงทางทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก ปัจจุบันมีการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง เป็นต้น และพื้นที่ราบต่ำใช้ทำนา ประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นบริเวณลุ่มน้ำ

3) เขตที่ราบขั้นบันไดทางทิศตะวันออก เป็นเขตต่อเนื่องมาจากจังหวัดเพชรบูรณ์ ลักษณะภูมิประเทศแบบเนินลูกฟูก ทำให้ประชากรตั้งถิ่นฐานกระจายเป็นหย่อม ๆ นอกจากการทำนาในพื้นที่ราบลุ่มแล้ว ยังใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวฟ่าง ข้าวโพด อ้อย ถั่วเขียว ถั่วลิสง ฝ้ายและมันสำปะหลัง เป็นต้น เนื่องจากเป็นที่สูงและมีความแห้งแล้ง

4) เขตที่ราบลุ่มตอนกลาง อยู่สองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำปิงและแม่น้ำน่าน พื้นที่ครอบคลุมอาณาเขตกว้างขวางมากกว่าทุกเขต มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด เนื่องจากเป็นที่ราบลุ่มดินค่อนข้างอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนา เขตนี้จึงเป็นแหล่งผลิตข้าวเด่นกว่าเขตอื่นๆ และมีการปลูกพืชไร่ในบริเวณพื้นที่ระดับสูง เช่น อ้อย ข้าวฟ่าง ข้าวโพด ถั่วเขียวถั่วลิสง เป็นต้น

2.2.2 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศจังหวัดนครสวรรค์ เป็นแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน (Aw) คือ ค่อนข้างร้อนและแห้งแล้ง โดยมีฝนตกชุกในระยะหนึ่งแล้วเป็นฤดูแล้ง มีฤดูฝนแตกต่างจากฤดูร้อนชัดเจน ภูมิอากาศ แบ่งได้ 3 ฤดู คือ ฤดูฝนได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมและมีฝนตกชุกเดือนกันยายน ฤดูหนาวได้รับอิทธิพลความเย็นมาจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงต้นเดือนพฤศจิกายน อากาศหนาวเย็นมากช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม ฤดูร้อน มักประสบปัญหาภัยแล้งในเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเสียหาย และประสบปัญหาน้ำท่วมในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม ในทุกอำเภอยกเว้น อำเภอตากฟ้าและอำเภอหนองบัว ซึ่งจากข้อมูลปริมาณน้ำฝนย้อนหลัง แสดงให้เห็นว่าหากปีใดปริมาณน้ำฝนมากกว่า 1,200 มิลลิเมตรต่อปี จะเกิดปัญหาน้ำท่วมทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเสียหายเช่นกัน รายละเอียดข้อมูลภูมิอากาศ มีดังนี้

1) อุณหภูมิ มีอุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 20-30 องศาเซลเซียส เป็นอุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของต้นข้าว ทำให้สามารถเพาะปลูกข้าวได้ตลอดปี โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดใน

2) ปริมาณน้ำฝน ในปี พ.ศ.2548 ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปี 1,229.6 มิลลิเมตร จำนวนวันฝนตกเฉลี่ย 109 วันต่อปี ฝนตกชุกในเดือนกันยายน และฝนตกน้อยที่สุดในเดือนธันวาคม ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ มีปริมาณฝนตกแตกต่างกัน โดยบริเวณที่มีฝนตกมาก (80-100 วันต่อปี) อยู่ในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ เก้าเลี้ยว ไผ่สาส์ ทิศตะวันออกของอำเภอแม่วงก์ อำเภอลาดยาว อำเภอหนองบัว และทิศตะวันตกของอำเภอบรรพตพิสัย บริเวณที่มีฝนตกปานกลาง อยู่ทางตอนกลางของอำเภอแม่วงก์ ฝั่งตะวันตกของอำเภอหนองบัว ฝั่งตะวันออกของอำเภอท่าตะโก อำเภอตากฟ้า ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอตากฟ้า ทิศตะวันออกของอำเภอบรรพตพิสัย อำเภอชุมแสง ตอนเหนือของอำเภอโกรกพระ และทิศตะวันออกบางส่วนของอำเภอเมืองนครสวรรค์ สำหรับบริเวณที่มีฝนตกน้อย (ต่ำกว่า 60 วันต่อปี) ได้แก่ ทิศตะวันตกของอำเภอลาดยาว ตอนกลางของจังหวัด ได้แก่บางส่วนของอำเภอชุมแสง อำเภอท่าตะโก พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอพยุหะคีรี และอำเภอตากฟ้า

ตาราง 2.2 สถิติภูมิอากาศของจังหวัดนครสวรรค์ ในคาบ 30 ปี และระหว่าง ปี พ.ศ.2545-2548

พ.ศ.	2514-2544	2545	2546	2547	2548
ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย (มิลลิเมตร)	1,077.4	1,366.2	1,111.0	929	1,229.6
อุณหภูมิเฉลี่ย (องศาเซลเซียส)	28.2	26.5	28.1	28.3	28.6
อุณหภูมิสูงสุด(องศาเซลเซียส)	34.1	36.7	36.7	37.8	37.3
อุณหภูมิต่ำสุด(องศาเซลเซียส)	23.3	20.9	20.3	20.3	20.2
ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยรายปี (เปอร์เซ็นต์)	70.0	74.4	73.8	70.6	75.5

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยา จังหวัดนครสวรรค์, 2548.

2.2.3 ทรัพยากรธรรมชาติ

2.2.3.1 ทรัพยากรดิน

ลักษณะดิน แบ่งตามสภาพภูมิสัณฐานของจังหวัดนครสวรรค์เป็น 7 ประเภท ได้แก่ ที่ราบน้ำท่วมถึง ลานตะพักลำน้ำกลางเก่ากลางใหม่ ลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ ลานตะพักลำน้ำระดับสูง เนินตะกอนรูปพัด ลานตะพัก และบริเวณภูเขา รายละเอียดมีดังนี้

1) ที่ราบน้ำท่วมถึง พบบริเวณพื้นที่ทางตอนกลางของพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ มีความอุดมสมบูรณ์ของดินปานกลาง ใช้ประโยชน์ในการทำนาและปลูกไม้ผลบริเวณคันริมน้ำ

2) ลานตะพักลำน้ำกลางเก่ากลางใหม่ อยู่ไกลจากแม่น้ำเป็นบริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึง วัตถุประสงค์กำเนิดมาจากตะกอนเนื้อละเอียดถึงปานกลาง ใช้ประโยชน์ในการทำนาในที่ลุ่มและปลูกพืชไร่บนที่ดอน พบเป็นบริเวณกว้างทางตอนเหนือของอำเภอบรรพตพิสัย ท่าตะโก ทิศตะวันออกของอำเภอหนองบัว และบริเวณตอนกลางของอำเภอลาดยาว

3) ลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ มีอายุมากกว่าที่ราบน้ำท่วมถึงและลานตะพักลำน้ำกลางเก่ากลางใหม่ พบในเขตอำเภอหนองบัว ไผศาลี ดินใช้ประโยชน์ในการทำนา

4) ลานตะพักลำน้ำระดับสูง ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอหนองบัวและไผศาลี ดินมีการระบายน้ำดีอยู่ในระดับดีถึงดีมาก ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ใช้ปลูกพืชไร่ หรือเป็นป่าเสื่อมโทรมและพื้นที่รกร้างว่างเปล่า

5) เนินตะกอนรูปพัดติดต่อกัน พบเป็นบริเวณกว้างบริเวณทิศตะวันตกของอำเภอลาดยาว ซึ่งมีเทือกเขาสูงและลำห้วยมาก ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียวปนทราย ดินร่วนเหนียวปนกรวด มีการระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ ใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่

6) ลานตะพัก พบเป็นบริเวณกว้างทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัด บริเวณอำเภอตากสิน ตากฟ้า ลักษณะเนื้อดินเป็นดินเหนียว ดินร่วนเหนียว ดินร่วน ดินเหนียวปนกรวดหิน การระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์สูง ปัจจุบันใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่

7) บริเวณภูเขา พบมากบริเวณทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัด เขตติดต่อกับจังหวัดอุทัยธานีและตาก ลักษณะของดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วน ดินเหนียวและดินเหนียวที่มีการระบายน้ำดี ยังคงมีสภาพเป็นป่าไม้ และบางส่วนถูกบุกรุกแผ้วถางเพื่อใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่ (สถานีพัฒนาที่ดิน จังหวัดนครสวรรค์, 2548)

จากรูป 2.3 พบลักษณะดินในกลุ่มชุดดินที่ 6 มากที่สุด เป็นดินเนื้อละเอียดหรือดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางหรือสูง ระดับของดินลึก มีการระบายน้ำเร็ว พบในสภาพพื้นที่ราบของจังหวัด พื้นที่ 2,812.20 ตร.กม. (ร้อยละ 29.0) รองลงมา คือ กลุ่มดินชุดที่ 7 ดินเนื้อละเอียดหรือดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำหรือค่อนข้างต่ำ ระดับของดินลึก มีการระบายน้ำเร็ว พบในสภาพพื้นที่ราบ พื้นที่ 1,766.49 ตร.กม. (ร้อยละ 18.2) กลุ่มดินชุดที่ 5 ดินเนื้อปานกลาง เป็นดินเนื้อละเอียดหรือเนื้อปานกลาง มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง หน้าดินมักมีปริมาณอินทรีย์วัตถุสูง ระดับของดินลึกปานกลางถึงตื้น มีการระบายน้ำดีหรือดีปานกลาง พบในสภาพพื้นที่ลาดชันเล็กน้อยถึงลาดชันปานกลาง พื้นที่ 1,288.89 ตร.กม. (ร้อยละ 13.3) กลุ่มดินชุดที่ 20 ระดับของดินตื้นถึงลึก การระบายน้ำดีถึงดีเกินไป พบในสภาพพื้นที่ลาดชันมาก เช่น เนินเขาหรือ

เทือกเขาต่างๆ พื้นที่ 972.64 ตร.กม. (ร้อยละ 10.0) กลุ่มดินชุดที่ 14 ระดับของดินตื้นมาก การระบายน้ำดีถึงดีปานกลางจะพบชั้นหิน เศษหินหรือศิลาแลง ภายในความลึก 50 ซม. จากผิวดิน พบในสภาพพื้นที่ลาดชันปานกลางถึงลาดชันมาก พื้นที่ 860.10 ตร.กม. (ร้อยละ 8.9) กลุ่มชุดดินที่ 1 ดินเนื้อละเอียดถึงละเอียดปานกลาง มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ระดับของดินลึก มีการระบายน้ำดีหรือดีปานกลาง พบในสภาพพื้นที่เกือบราบหรือลาดชันเล็กน้อยและมักอยู่ใกล้ลำน้ำ พื้นที่ 654.87 ตร.กม. (ร้อยละ 6.8) กลุ่มดินชุดที่ 4 ดินเนื้อปานกลางหรือค่อนข้างเป็นทรายมีความมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ระดับของดินลึก การระบายน้ำดีหรือดีปานกลาง พบในพื้นที่ลาดชันเล็กน้อยถึงลาดชันมาก พื้นที่ 590.16 ตร.กม. (ร้อยละ 6.1) กลุ่มดินชุดที่ 10 ดินเนื้อปานกลางหรือค่อนข้างเป็นทราย มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงต่ำ ระดับของดินลึก การระบายน้ำเร็ว พบในสภาพพื้นที่ราบหรือเกือบราบ พื้นที่ 360.89 ตร.กม. (ร้อยละ 3.7) กลุ่มชุดดินที่ 3 ดินเนื้อละเอียด มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำหรือต่ำ ระดับของดินลึก มีการระบายน้ำดีหรือดีปานกลาง พบในสภาพพื้นที่ลาดชันเล็กน้อยถึงลาดชันมาก พื้นที่ 288.14 ตร.กม. (ร้อยละ 3.0) และกลุ่มชุดดินที่ 2 ดินเนื้อละเอียด มีแรมอนโมริลโลไนท์เป็นองค์ประกอบสำคัญ มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงสูง ระดับของดินลึก การระบายน้ำดีหรือดีปานกลาง พบในสภาพพื้นที่ลาดชันเล็กน้อย พื้นที่ 97.28 ตร.กม. (ร้อยละ 1.0)

2.2.3.2 ทรัพยากรน้ำ

1) แหล่งน้ำผิวดิน

แหล่งน้ำผิวดินมีต้นกำเนิดจากภูเขาทางทิศตะวันออก ทิศตะวันตกของจังหวัด และจากแหล่งต้นกำเนิดจากที่อื่นแล้วไหลผ่านจังหวัดนครสวรรค์ จากสภาพพื้นที่ราบลุ่มและเป็นแอ่งต่ำ จึงเป็นที่รองรับลำน้ำหลายสายที่ไหลมารวมกัน ทำให้เกิดแหล่งน้ำสำคัญจากตอนกลางของจังหวัดนครสวรรค์ ส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดี และโอกาสในทางเศรษฐกิจของประชากรในจังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำปิง แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน และลำน้ำแคว่งกั นอกจากนี้เป็นลำน้ำสายเล็กซึ่งส่วนใหญ่ไหลลงสู่แม่น้ำดังกล่าว เช่น คลองบางไผ่ – บางประมุข และบึงบอระเพ็ด มีเนื้อที่ 737,132 ไร่ 56 ตารางวา จัดเป็นแหล่งน้ำจืดที่สำคัญของประเทศ โดยเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาประมงแห่งแรกของประเทศไทย มีพื้นที่อยู่ระหว่างเขตติดต่อ 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอชุมแสงและอำเภอท่าตะโก นอกจากนี้ลำน้ำสายต่างๆ ยังมีแหล่งน้ำผิวดินในลักษณะเป็นบึง หนองน้ำ อีกหลายแห่งในบริเวณที่ราบลุ่มต่ำตอนกลางของจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ ได้แก่ บึงเสนาท ส่วนใหญ่ใช้ในด้านการอุปโภคบริโภค การเลี้ยงสัตว์และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำในธรรมชาติที่สำคัญ

2) แหล่งน้ำใต้ดินและน้ำบาดาล

แหล่งน้ำใต้ดินจังหวัดนครสวรรค์ เกิดขึ้นในชั้นดินเหนียวสลับดินทรายจากแม่น้ำปิง แม่น้ำน่านในกลุ่มน้ำแคบ ๆ ขนานไปกับสายลำน้ำกว้างไม่เกิน 30 กิโลเมตร ส่วนแรกอยู่ทางตอนเหนือของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งพบชั้นน้ำชั้นแรกอยู่ลึกประมาณ 20 เมตรจากผิวดินชั้นสอง ประมาณ 30-40 เมตร ชั้นสามประมาณ 60-70 เมตร จากผิวดิน และอาจพบอยู่ลึกถึง 120 เมตรจากผิวดิน ส่วนที่สองอยู่ใต้บึงบอระเพ็ดหรือบริเวณตั้งแต่ตำบลปากน้ำโพลงมา พบชั้นน้ำชั้นแรกอยู่ลึกประมาณ 15 เมตร จากผิวดินชั้นที่สองประมาณ 33 เมตร จากผิวดินหินที่รองรับข้างใต้เป็นหินแปร ตามลักษณะของอุทกธรณีวิทยา พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จัดอยู่ในแอ่งเจ้าพระยาตอนบน สภาพแหล่งบาดาลที่เป็นหินร่วน ทำให้บริเวณดังกล่าวให้น้ำมาก แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของแหล่งน้ำใต้ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา

3) แหล่งน้ำชลประทาน

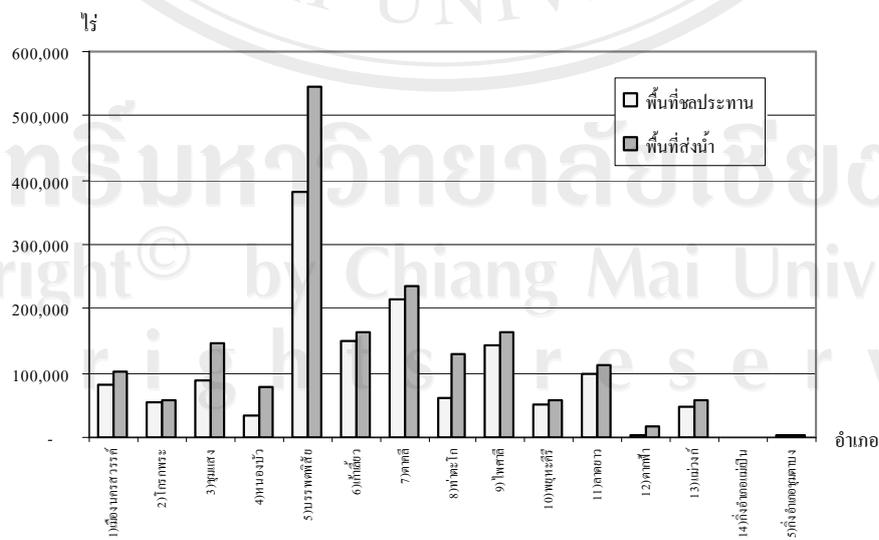
ระบบชลประทานในเขตภาคเหนือตอนล่างมี 2 โครงการสำคัญ ได้แก่ โครงการเจ้าพระยาและโครงการพิษณุโลก รับน้ำจากเขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์ นอกจากนี้ยังมีโครงการย่อยอื่นๆ โดยที่แต่ละโครงการนั้นทำหน้าที่ส่งน้ำให้กับพื้นที่ชลประทาน โดยจังหวัดนครสวรรค์ได้ อยู่ในพื้นที่รับน้ำนี้ด้วย

สำหรับเขตชลประทานของจังหวัดนครสวรรค์นั้นมีทั้งโครงการชลประทานขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รวมทั้งสิ้น 153 โครงการ ประกอบด้วย โครงการขนาดใหญ่ 6 แห่ง ได้แก่ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าบัว อำเภอชุมแสง โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามโนรมย์ และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาช่องแค อำเภอตากถ้ำ โครงการหนองขวัญและโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาวังยาง อำเภอบรรพตพิสัย และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนวังรอ (วังร่มเกล้า) อำเภอโกรกพระ โครงการขนาดกลาง 12 แห่ง ได้แก่ ประจวบชัยน้ำคลองขนมจินและประจวบชัยน้ำวังสวัสดิ์ อำเภอเมือง ประจวบชัยน้ำคลองห้วยรั้ว อำเภอเก้าเลี้ยว ประจวบชัยน้ำคลองกระดิน ประจวบชัยน้ำคลองตัวเถาและท่าระบายน้ำคลองตาพาด อำเภอบรรพตพิสัย ประจวบชัยน้ำคลองเก้าเลี้ยว ประจวบชัยน้ำคลองจรเข้เผือก ท่าระบายน้ำคลองระนงค์ ท่าระบายน้ำคลองปลากด อำเภอชุมแสง อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำลาด อำเภอไพศาลี และฝายห้วยหอม อำเภอตากถ้ำ ทั้งหมดใช้ประโยชน์เพื่อเก็บกักน้ำช่วยเหลือในการเพาะปลูก อุปโภคและการบรรเทาอุทกภัย มีทั้งลักษณะเป็น อ่างเก็บน้ำ ประจวบชัยน้ำ ท่าระบายน้ำ และเหมืองฝาย กระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดนครสวรรค์ ส่วนโครงการชลประทานขนาดกลางและใหญ่ พบอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิงและแม่น้ำน่าน ส่วนใหญ่อำนวยประโยชน์ต่อการทำนาเป็นหลัก นอกนั้นสามารถช่วยเหลือการเพาะปลูก

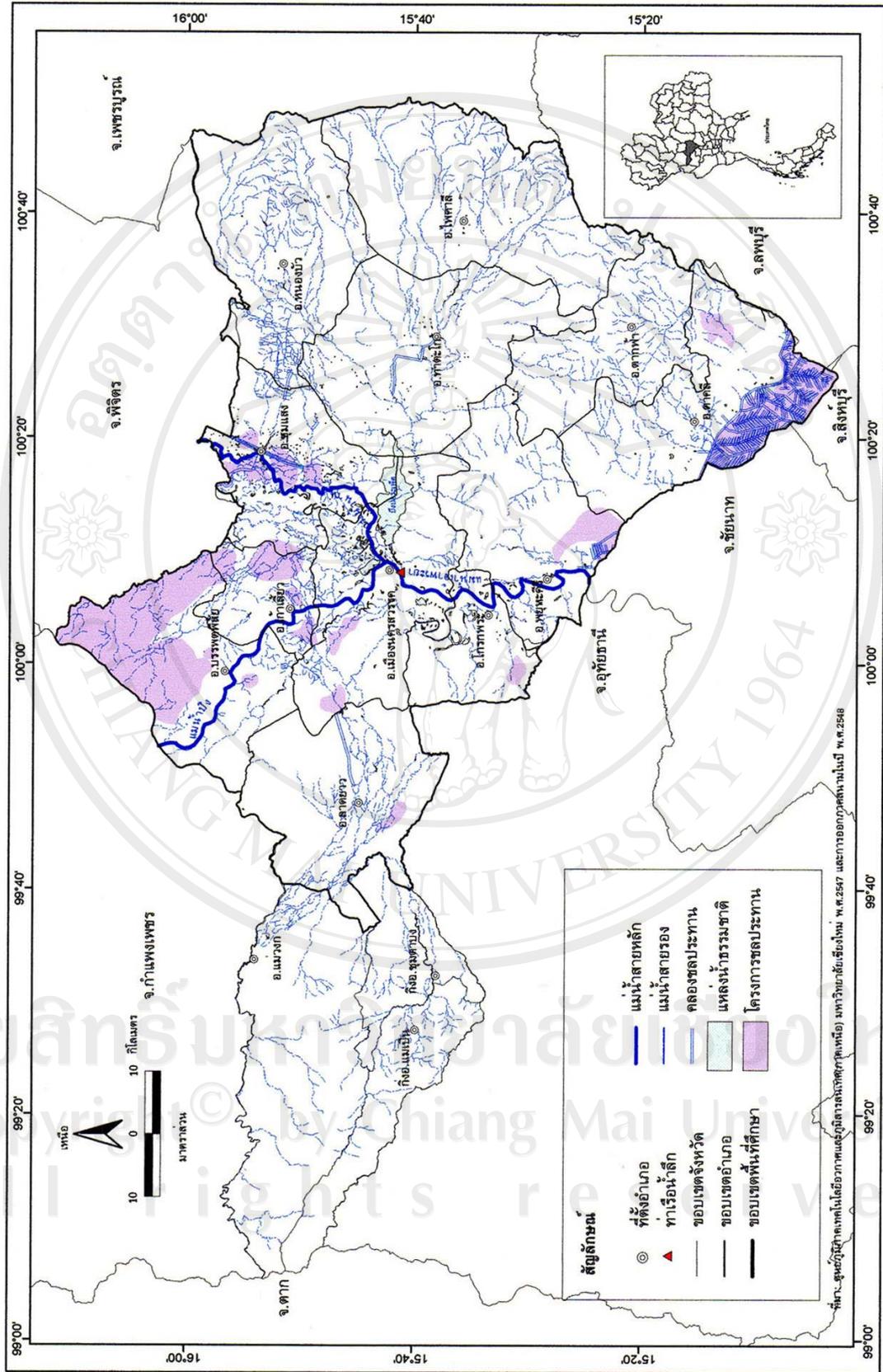
ตาราง 2.3 พื้นที่ของอำเภอที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการชลประทาน

อำเภอ	จำนวนแหล่งน้ำ	ความจุเก็บกัก	พื้นที่ชลประทาน	พื้นที่ส่งน้ำ
เมืองนครสวรรค์	64	9,684,433	82,800	100,592
โกรกพระ	37	651,880	53,540	59,390
ชุมแสง	84	469,959	89,004	148,244
หนองบัว	71	3,453,297	34,000	77,000
บรรพตพิสัย	79	3,192,932	382,400	546,260
เก้าเดี้ยว	42	2,718,280	148,525	162,025
ตากลิ	44	840,770	213,439	236,639
ท่าตะโก	76	2,398,786	61,600	128,250
ไพศาลี	60	3,899,175	141,866	162,516
พยุหะคีรี	48	2,552,035	51,437	58,437
ลาดยาว	82	4,548,524	99,070	113,380
ตากฟ้า	39	2,522,253	5,000	17,860
แม่วงก์	48	1,224,488	49,240	58,040
กิ่งอำเภอแม่เปิน	-	-	-	-
กิ่งอำเภอชุมตาบง	4	800,000	2,000	4,000

ที่มา: โครงการชลประทานจังหวัดนครสวรรค์, 2548.

รูป 2.4 พื้นที่ชลประทานและพื้นที่ส่งน้ำ จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกรายอำเภอ

รูป 2.5 แหล่งน้ำธรรมชาติและเขตพื้นที่ชลประทาน

2.3 ระบบโครงสร้างพื้นฐาน

2.3.1 การคมนาคมและขนส่ง

1) การคมนาคมทางรถยนต์

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจังหวัดที่เป็นประตูสู่ภาคเหนือ เป็นศูนย์กลางคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพมหานคร ตามเส้นทางคมนาคมทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และทางน้ำ การเดินทางติดต่อกับจังหวัดต่างๆ บนเส้นทางถนนมีดังนี้

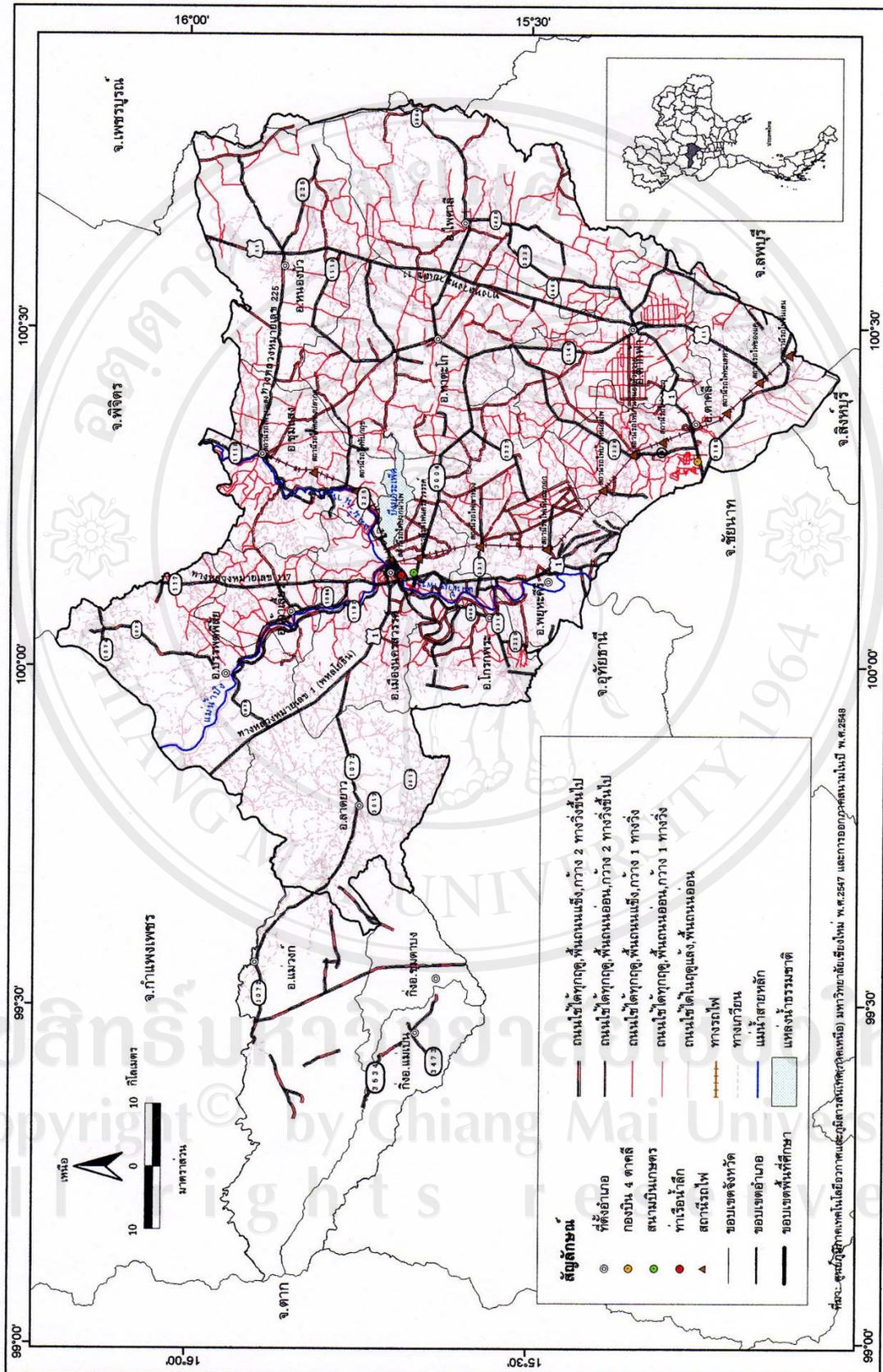
- ทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) เป็นเส้นทางสายหลักและสายดั้งเดิมที่ใช้ในการคมนาคมระหว่างภาคเหนือกับภาคกลางในการติดต่อและขนส่งสินค้าจากกรุงเทพฯ ผ่านจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร ตาก ลำปาง พะเยา ไปสิ้นสุดที่จังหวัดเชียงราย

- ทางหลวงหมายเลข 11 เป็นทางหลวงที่แยกจากเส้นทางหมายเลข 32 (อินทร์บุรี – เขาทRAY) ตรงอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผ่านอำเภอดงพญาไฟ ตากลิ ท่าตะโก หนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เข้าสู่จังหวัดพิจิตรโลกไปสิ้นสุดที่จังหวัดเชียงใหม่ ตามเส้นทางสายนี้มีถนนเชื่อมเข้าตัวอำเภอไพศาลี ตากลิ ท่าตะโก เมืองนครสวรรค์ และอำเภอชุมแสง และมีถนนเครือข่ายเชื่อมโยงกับอำเภอต่าง ๆ ที่กล่าวด้วย

- ทางหลวงหมายเลข 32 (บางปะอิน–นครสวรรค์) เป็นเส้นทางหลวงที่แยกออกจากเส้นทางหมายเลข 1 เริ่มจากอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สิ้นสุดนครสวรรค์ที่อำเภอพยุหะคีรี เส้นทางสายนี้เป็นเส้นทาง 4 ช่องทางจราจร ทำให้การเดินทางสู่จังหวัดนครสวรรค์ สะดวกและรวดเร็วมาก ระยะทาง 237 กิโลเมตร จากกรุงเทพฯ ถึงนครสวรรค์ เส้นทางนี้เชื่อมต่อกับเส้นทางหลวงหมายเลข 1 ที่จังหวัดนครสวรรค์มุ่งสู่จังหวัดเชียงราย

- ทางหลวงหมายเลข 117 เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดนครสวรรค์กับจังหวัดพิจิตรโลก โดยผ่านทางอำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอบรรพตพิสัย ออกทางอำเภอโพธิ์ทะเลของจังหวัดพิจิตร ไปสู่จังหวัดพิจิตรโลก ทำให้การติดต่อไปยังจังหวัดพิจิตรโลกและพิจิตรสะดวกและรวดเร็วขึ้นมาก ระยะทางประมาณ 131 กิโลเมตร

- ทางหลวงหมายเลข 225 (นครสวรรค์–เพชรบูรณ์-ชัยภูมิ) เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างนครสวรรค์กับจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เส้นทางนี้ผ่านทางอำเภอชุมแสง อำเภอหนองบัว ตัดผ่านเส้นทางหลวงหมายเลข 11 และ 21 ที่อำเภอหนองบัว ผ่านอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ สู่จังหวัดชัยภูมิ (รูป 2.6)

รูป 2.6 เส้นทางการคมนาคมขนส่ง

2) การคมนาคมทางรถไฟ

ในเขตจังหวัดนครสวรรค์มีสถานีรถไฟทั้งหมด 16 สถานี อยู่ในอำเภอตากาลี 8 แห่ง อำเภอพยุหะคีรี 3 แห่ง อำเภอเมืองนครสวรรค์ 2 แห่ง และอำเภอชุมแสง 3 แห่ง ในอดีตสถานีรถไฟในเขตจังหวัดนครสวรรค์มีความสำคัญเป็นจุดรวบรวมสินค้าเกษตรกรรมจากพื้นที่โดยรอบ

ปัจจุบันเส้นทางรถไฟจังหวัดนครสวรรค์มีลดบทบาทลงเนื่องจากมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางถนนมากขึ้นและมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น โดยมีเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงนครสวรรค์ ระยะทาง 250 กิโลเมตร อำเภอตากาลีมีขบวนรถไฟเที่ยวขึ้น-เที่ยวลง ผ่านวันละ 23 ขบวน อำเภอเมืองนครสวรรค์ มีขบวนรถไฟผ่าน เที่ยวขึ้น-เที่ยวลง วันละ 35 ขบวน และอำเภอชุมแสง มีขบวนรถไฟผ่าน เที่ยวขึ้น-เที่ยวลงวันละ 28 ขบวน

3) การคมนาคมทางน้ำ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 กรมเจ้าท่า ก่อสร้างท่าเรือที่บริเวณเกาะบางปรอง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยขุดลอกร่องน้ำแม่น้ำเจ้าพระยาจากกรุงเทพฯ ถึงตัวเมืองนครสวรรค์ และจากตัวเมืองนครสวรรค์ถึงอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร และก่อสร้างสถานีขนส่งสินค้าทางน้ำทั้งสองแห่ง ที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ และอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร การก่อสร้างได้แล้วเสร็จตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 ต่อมาผู้ที่ได้รับการประมูล คือ บริษัทเจ้าพระยาสากล เริ่มดำเนินธุรกิจตั้งแต่ 7 ตุลาคม 2534 โดยมีนายทรง องค์กรชัยวัฒน์ เป็นผู้บริหาร เพื่อใช้เป็นตลาดกลางสินค้าทางการเกษตร (ข้าวและพืชไร่) ปัจจุบันยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ เพราะประสบปัญหาเกี่ยวกับระดับน้ำที่เขื่อนเจ้าพระยาและร่องน้ำตื้นเขิน

4) การคมนาคมทางอากาศ จังหวัดนครสวรรค์ ไม่มีสนามบินพาณิชย์มีแต่สนามบินของกองบิน 4 อำเภอตากาลี ซึ่งเดิมเคยใช้เป็นสนามบินของกองทัพอเมริกันที่มีศักยภาพสูงสำหรับเครื่องบินไอพ่น และสนามบินเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศักยภาพของสนามบินเหล่านี้สามารถปรับเป็นสนามบินพาณิชย์ได้

2.4 สภาพทางสังคม

2.4.1 ลักษณะประชากร

ข้อมูลจากที่ทำการปกครองจังหวัดนครสวรรค์ ในเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ.2547 จังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวนประชากร 1,143,833 คน เป็นชาย 563,861 คน คิดเป็นร้อยละ 49.3 และหญิง 579,972 คน คิดเป็นร้อยละ 50.7 ความหนาแน่นของประชากร 119 คนต่อ ตร.กม. อำเภอที่หนาแน่นมากที่สุด คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอที่หนาแน่นน้อยที่สุด คือ กิ่งอำเภอชุมตาบง

2.4.2 การประกอบอาชีพและโครงสร้างแรงงาน

ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประมงโดยครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 135,747 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.3 ของประชากรทั้งหมด สัดส่วนของประชากรจำแนกตามหมวดอาชีพ ลักษณะจะคล้ายกันโดยการประกอบอาชีพของส่วนใหญ่ คือ เกษตรกรรมและประมง รองลงมาเป็นช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตฯ และอันดับสามจะเป็นผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้า (สำนักงานสถิติจังหวัดนครสวรรค์, 2547)

ภาวะการทำงานของประชากรของจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าจังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 1,127,761 คน สำหรับประชากรในวัยแรงงาน (อายุ 15-39 ปี) พบว่ามีแรงงานชาย จำนวน 267,678 คน คิดเป็นอัตราร้อยละ 82.37 แรงงานหญิง จำนวน 270,267 คน คิดเป็นอัตราร้อยละ 76.65 สำหรับอัตราการว่างงานของประชากร พบว่า จังหวัดนครสวรรค์มีอัตราการว่างงาน ร้อยละ 0.9 โดยชายมีอัตราการว่างงานสูงกว่าหญิง คือ ร้อยละ 1.1 และ 0.7 ตามลำดับ (สำนักงานแรงงานจังหวัดนครสวรรค์, 2547)

2.5 สภาพทางเศรษฐกิจ

2.5.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดและรายได้ประชากรจังหวัด

ภาพรวมของสภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดเกษตรกรรมและธุรกิจการค้าส่งและค้าปลีก ในปี พ.ศ.2548 มีผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด 57,628 ล้านบาทจัดเป็นลำดับที่ 2 ของภาคเหนือ รองจากจังหวัดเชียงใหม่ รายได้เฉลี่ยของประชากรเท่ากับ 44,183 บาทต่อปี จัดเป็นลำดับที่ 6 ของภาคเหนือ โดยมีสัดส่วนมูลค่าของผลิตภัณฑ์จากสาขาเกษตรกรรมสูงที่สุดเป็นลำดับที่หนึ่ง มีประมาณ 12,812 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 22.23 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ลำดับที่ สอง คือ สาขาการค้าส่ง ค้าปลีกและการซ่อมแซม มูลค่า 5,704 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 19.41 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (สำนักงานสถิติ จังหวัดนครสวรรค์, สิงหาคม 2549) จะเห็นได้ว่าแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด ในปี พ.ศ.2548 ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับการผลิตสาขาเกษตรกรรม สาขาอุตสาหกรรม สาขาการค้าส่งและค้าปลีก ปัจจุบันมีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรเพื่อพัฒนาในด้านการเกษตรมากขึ้น ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และมีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ทำให้มีการส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่ายมากขึ้น และมีมูลค่าในสาขานี้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการค้าส่งและค้าปลีกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย

2.5.2 สาขาการผลิตที่สำคัญ

2.5.2.1 ด้านการเกษตรกรรม

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญและทำรายได้ให้แก่จังหวัดมากที่สุด ได้แก่ ข้าว ผลผลิตได้มากเป็นอันดับหนึ่งของภาคเหนือ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญรองลงมาจากข้าวเป็นพืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพดและอ้อย โดยเป็นแหล่งปลูกข้าวโพดมากเป็นอันดับสองของภาคเหนือรองจากจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นแหล่งปลูกอ้อยมากเป็นอันดับสองของภาคเหนือรองจากจังหวัดกำแพงเพชร

1) พื้นที่เพาะปลูกข้าวและผลผลิต

ข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจที่นำรายได้เข้าสู่จังหวัดเป็นอันดับหนึ่งมาตลอดทุกปี เมื่อเปรียบเทียบกับพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น โดยเป็นพืชที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัด ในปี พ.ศ.2548 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวจำนวนปี 2,848,629 ไร่ นาปรัง 1,165,789 ล้านไร่ รวมพื้นที่เพาะปลูก 4,014,418 ไร่ ผลผลิตข้าวรวมทั้งจังหวัด ปริมาณ 1,921,167 ตัน ผลผลิตข้าวรวมทั้งจังหวัด 770,411 ตัน รวมผลผลิตทั้งจังหวัด 2,691,578 ตัน เมื่อพิจารณาผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวปีเท่ากับ 708.3 กิโลกรัมต่อไร่และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวนาปรัง เท่ากับ 763.5 กิโลกรัมต่อไร่

ตาราง 2.4 พื้นที่เพาะปลูกข้าวจำนวนปีและนาปรัง จังหวัดนครสวรรค์ ปี พ.ศ.2548

รายการ	ข้าวนาปี			ข้าวนาปรัง			รวม	
	พื้นที่ เพาะปลูก	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่	พื้นที่ เพาะปลูก	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่	พื้นที่ เพาะปลูก	ผลผลิต (ตัน)
เมืองนครสวรรค์	150,215	110,001	736	56,100	43,600	800	206,315	153,601
โกรกพระ	112,881	86,779	768	42,240	31,278	797	155,121	118,057
ชุมแสง	234,124	181,738	781	377,263	195,075	821	611,387	376,813
หนองบัว	318,504	197,102	618	-	-	-	318,504	197,102
บรรพตพิสัย	499,798	368,673	784	294,450	177,697	855	794,248	546,370
แก่งเลี้ยว	127,186	99,561	797	80,918	53,757	789	208,104	153,318
ตากถี	232,543	149,285	731	82,354	63,240	844	314,897	212,525
ท่าตะโก	342,819	234,832	685	70,000	49,000	700	412,819	283,832
ไพศาลี	264,581	117,979	579	815	468	574	265,396	118,447
พยุหะคีรี	129,450	94,131	775	76,900	98,639	919	206,350	192,770
ลาดยาว	292,134	180,679	688	48,897	34,716	710	341,031	215,395
ตากฟ้า	24,160	14,159	586	-	-	-	318,504	197,102
แม่वंก	70,929	53,196	750	28,903	19,193	820	99,832	72,389
กิ่งอำเภอแม่เปิน	6,544	4,436	678	99	65	658	6,643	4,501
กิ่งอำเภอชุมตาบง	42,761	28,616	669	6,850	3,683	800	49,611	32,299
รวมทั้งจังหวัด	2,848,629	1,921,167	708.33	1,165,789	770,411	763.46	4,014,418	2,691,578

ที่มา: สำนักงานเกษตร จังหวัดนครสวรรค์, 2548.

แหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์คืออยู่บริเวณอำเภอเมืองนครสวรรค์ ท่าตะโก ไพศาลี ชุมแสง ลาดยาว ตาคลี บรรพตพิสัย หนองบัว พยุหะคีรี ตากฟ้า โกรกพระและแม่वंกั โดยอำเภอที่มีการเพาะปลูกข้าวมากที่สุด ได้แก่ อำเภอบรรพตพิสัย รองลงมา คือ อำเภอชุมแสง และอำเภอท่าตะโก พื้นที่เพาะปลูกข้าวส่วนใหญ่อยู่ในเขตนาฝ่น โดยมีพื้นที่อยู่ในเขตชลประทานเพียงร้อยละ 14.0 ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั้งหมด แหล่งปลูกข้าวนาปีที่สำคัญของจังหวัด คือ อำเภอบรรพตพิสัย หนองบัว ท่าตะโก ลาดยาวและไพศาลี แหล่งปลูกข้าวนาปรังที่สำคัญของจังหวัด คือ อำเภอบรรพตพิสัย และอำเภอชุมแสง

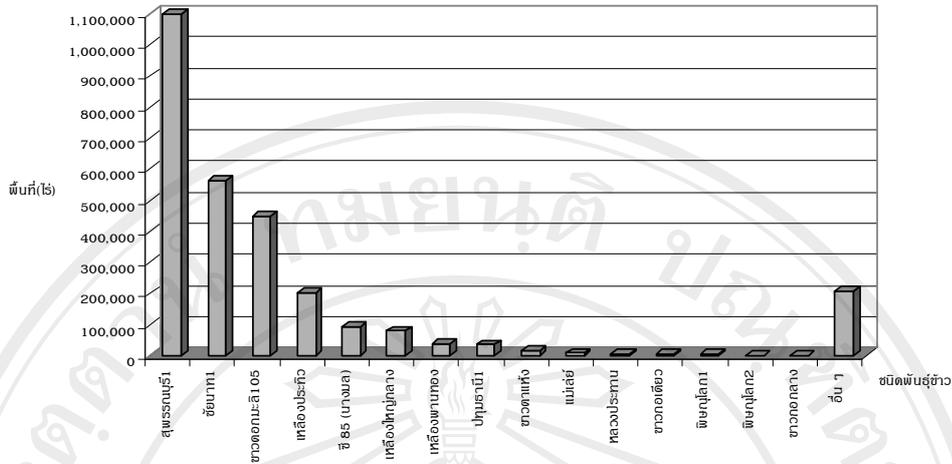
ช่วงฤดูการเพาะปลูกข้าวนาปี เริ่มเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม เก็บเกี่ยวเดือนช่วงเดือนสิงหาคมถึงเมษายน ส่วนพื้นที่การเพาะปลูกข้าวนาปรัง ช่วงฤดูการเพาะปลูก เริ่มเดือนกุมภาพันธ์สิ้นสุดเดือนตุลาคม เก็บเกี่ยวช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงตุลาคม

ตาราง 2.5 ช่วงเวลาที่ผลผลิตข้าวเปลือกออกสู่ตลาดรายเดือน

ช่วงเวลา	ปี 2548							ปี 2549											
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ต.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ต.ค.	ก.ย.	ต.ค.	
เพาะปลูกข้าวนาปี																			
เก็บเกี่ยวข้าวนาปี				▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨					
เพาะปลูกข้าวนาปรัง																			
เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง																			

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครสวรรค์, 2548.

ปัจจุบันพันธุ์ข้าวที่ปลูกในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ มีหลากหลายพันธุ์ตามความต้องการของผู้บริโภคข้าวที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา นอกจากนี้เกษตรกรหรือชาวนายังนิยมปลูกพันธุ์ข้าวที่สามารถให้ผลผลิตต่อไร่ในปริมาณสูง และตรงกับความต้องการของตลาด ซึ่งในปัจจุบันพบว่าการเปลี่ยนแปลงมาปลูกข้าวนาปรัง เพราะให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าข้าวพันธุ์อื่น ๆ ทำให้ข้าวพื้นเมืองที่ปลูกมาแต่เดิมค่อยๆ สูญหายไปถูกแทนที่ด้วยพันธุ์ข้าวที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์ข้าวจากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปัจจุบันชาวนา นิยมปลูกข้าวพันธุ์สุพรรณบุรี 1 มากที่สุด ร้อยละ 39.0 รองลงมา คือ พันธุ์ข้าวชัยนาท 1 ร้อยละ 20.1 และขาวดอกมะลิ 105 ร้อยละ 15.9 ที่เหลืออีกประมาณ ร้อยละ 25.0 จะเป็นข้าวพันธุ์อื่นๆ มีดังนี้ คือ เหลืองประทิว ซี 85(นางมถ) เหลืองใหญ่กลาง เหลืองพานทอง ปทุมธานี 1 ขาวตาแห้ง แม่เลย์ หลวงประทาน ขาวกอเดียว พิษณุโลก 1 พิษณุโลก 2 ขาวกอกลาง และอื่น ๆ (รูป 2.8) (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์, 2548)

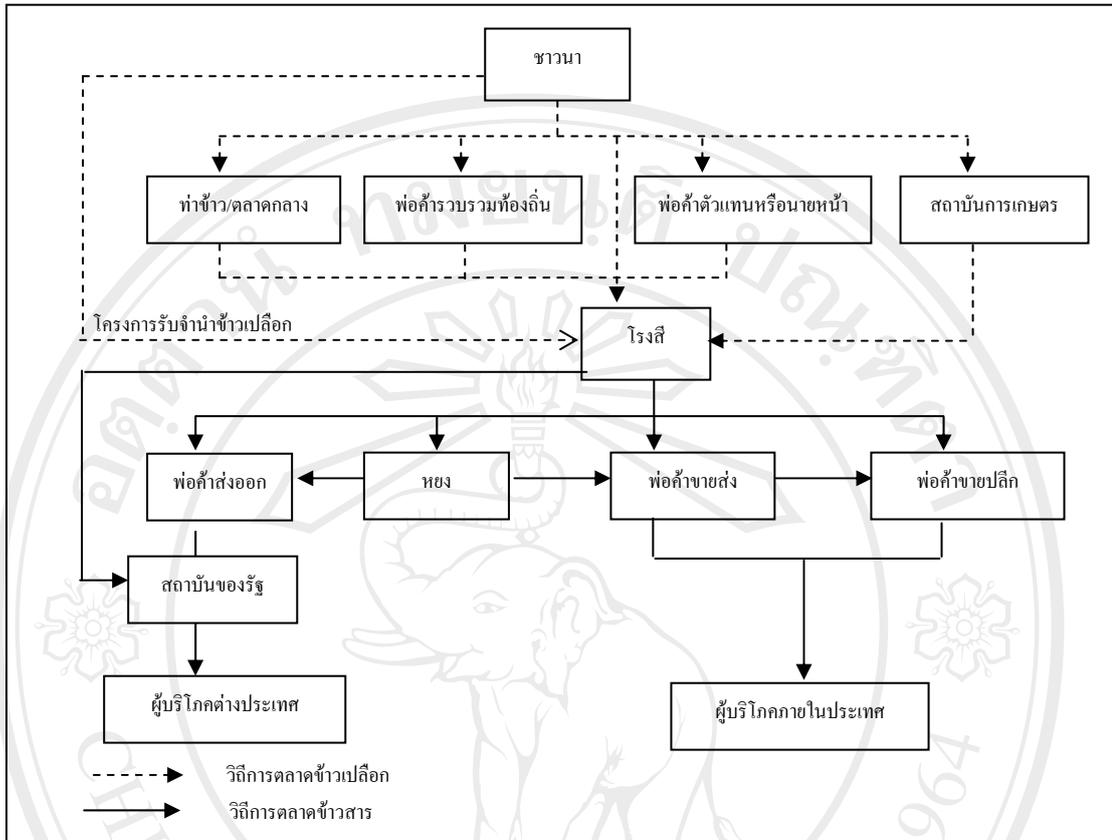

รูป 2.8 พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรนิยมปลูกในจังหวัดนครสวรรค์

2) ภาวะการตลาดข้าวของจังหวัดนครสวรรค์

ลักษณะการซื้อขายข้าวเปลือกและข้าวสาร ประกอบด้วยตลาดในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ในระดับไร่นา ระดับท้องถิ่น และระดับภูมิภาค ในระดับไร่นา เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมขายข้าวเปลือกหน้าลานหรือยุ้งฉาง เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวกหรือขาดแคลนพาหนะในการขนส่ง ซึ่งจะมีพ่อค้าท้องถิ่นหรือพ่อค้าเร่เป็นผู้รับซื้อและรวบรวมข้าวเปลือก แล้วนำมาขายให้แก่โรงสีหรือท่าข้าวในตัวอำเภอและจังหวัดต่อไป การซื้อขายระดับท้องถิ่น เกษตรกรจะนำข้าวเปลือกไปจำหน่ายให้กับตลาดกลางหรือโรงสีภายในท้องที่ การซื้อขายในระดับภูมิภาคเป็นการซื้อขายระหว่างพ่อค้ารวบรวมท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายให้กับโรงสีขนาดใหญ่ภายในจังหวัดหรือโรงสีในกรุงเทพฯ เมื่อโรงสีรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรหรือพ่อค้ารวบรวมแล้วจะเก็บสำรองไว้เพื่อแปรสภาพเป็นข้าวสาร โดยจะจำหน่ายจากโรงสีสู่ผู้บริโภค โดยผ่านพ่อค้าท้องถิ่นในจังหวัด ต่างจังหวัดและผู้ส่งออกต่อไป (รูป 2.9)

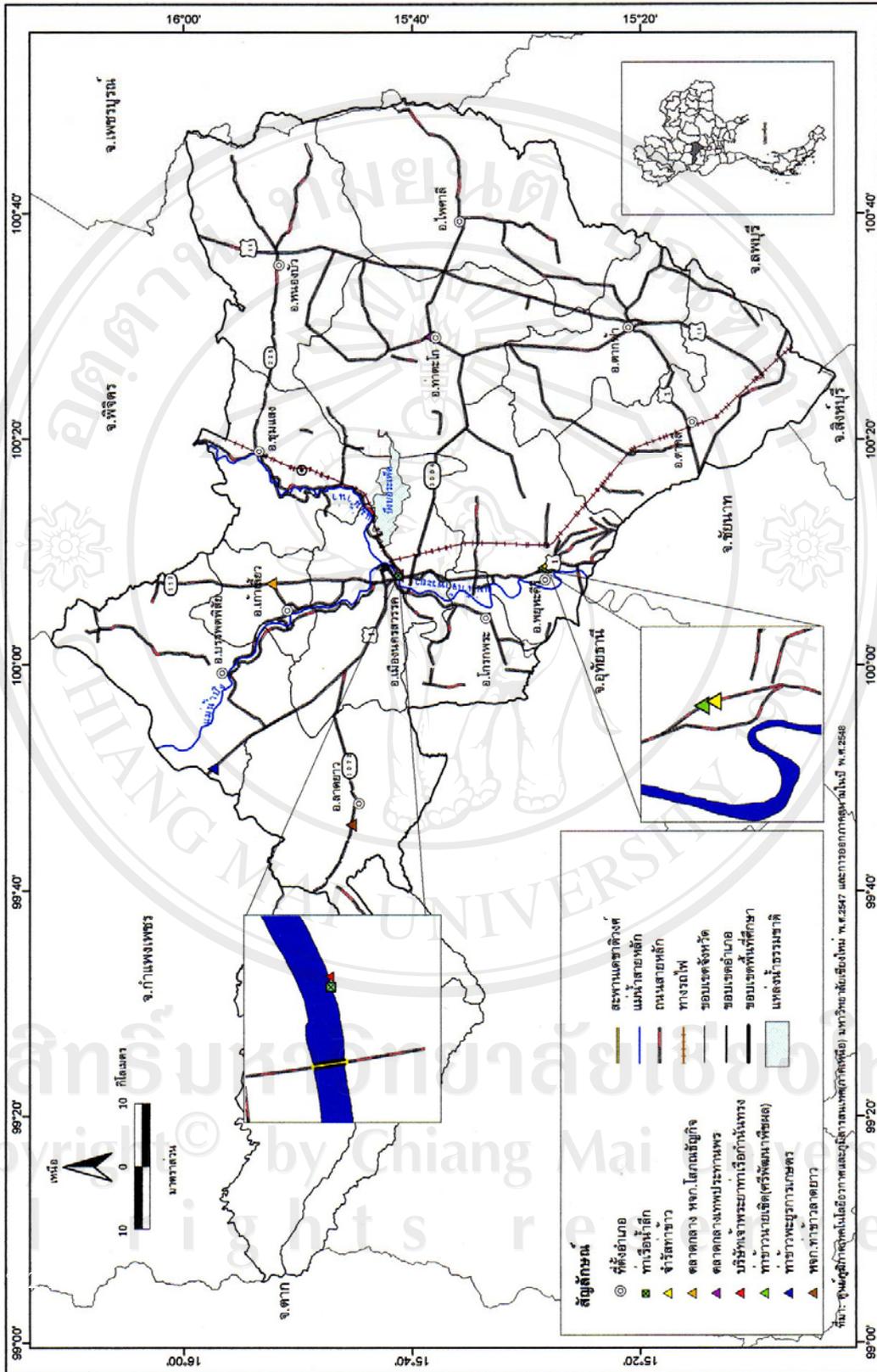
การค้าข้าวของจังหวัดนครสวรรค์มีตลอดทั้งปี ทั้งข้าวนาปีและนาปรัง โดยตลาดส่วนใหญ่เป็นข้าวขาวธรรมดา สำหรับตลาดข้าวหอมมะลิจะมีน้อยกว่าข้าวขาว ภาวะการค้าข้าวเปลือกนาปีและนาปรังในตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2545 มีการชะลอตัว เนื่องจากราคาข้าวในตลาดโลกตกต่ำรวมทั้งประเทศคู่ค้าเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจส่งผลให้ชะลอการรับซื้อข้าวจากไทย ระดับราคาข้าวเปลือกในจังหวัด พ่อค้าและโรงสีรับซื้อจะพิจารณาจากราคาข้าวสารที่ผู้ส่งออกรับซื้อระดับราคาข้าวเปลือกนาปีที่โรงสีและตลาดกลางรับซื้อ สำหรับการซื้อขายข้าวเปลือกนาปรัง ระดับราคามีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น ในปี พ.ศ.2548 มีปริมาณการส่งออกข้าวสารจำนวน 22,628.5 ตัน (สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดนครสวรรค์, 2548)

รูป 2.9 วิธีการตลาดข้าว จังหวัดนครสวรรค์

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดนครสวรรค์, 2548

จากการที่มีสาขาเกษตรกรรมเป็นสาขาการผลิตหลัก จึงทำให้จังหวัดนครสวรรค์มีแหล่งรองรับสินค้าการเกษตรหลายแหล่ง โดยเฉพาะข้าวมีตลาดกลางข้าวเปลือก “ทำข้าวกำนันทรง” (บริษัทเจ้าพระยาทำเรือกำนันทรง จำกัด) อำเภอเมือง ก่อตั้งปี พ.ศ.2508 ได้ชื่อว่าเป็นตลาดกลางข้าวเปลือกที่ใหญ่และมีชื่อเสียงที่สุดของประเทศ ตลาดกลางข้าวเปลือกอีก 6 แห่ง ได้แก่ ตลาดกลางพะยูนการเกษตร อำเภอบรรพพิสัย ก่อตั้งปี พ.ศ.2537 ตลาดกลาง หจก. โสภณชัยญูกิจ อำเภอเก้าเลี้ยว ก่อตั้งปี พ.ศ.2538 ตลาดกลางเทพประทานพร อำเภอท่าตะโก ก่อตั้งปี พ.ศ.2538 ทำข้าว นายเชิด อำเภอพยุหะคีรี ก่อตั้งปี พ.ศ.2540 จำรัสทำข้าว อำเภอพยุหะคีรี ก่อตั้งปี พ.ศ.2541 และ หจก.ทำข้าวลาดยาว อำเภอลาดยาว ก่อตั้งปี พ.ศ.2545 บริษัทค้าข้าวของจังหวัดนครสวรรค์ที่สำคัญมีจำนวน 4 แห่ง คือ 1) บริษัท ข้าวนครสวรรค์ จำกัด 2) บริษัท นครสวรรค์ค้าข้าวจำกัด 3) บริษัท เค.วี.ซี. ไรซ์. อินเตอร์เทรด จำกัด และ 4) บริษัท เน็ดเวอร์ค ดีเวลลอปเม้นต์ จำกัด ในปัจจุบันมีการขนส่งข้าวสารโดยรถไฟที่สถานีรถไฟปากน้ำโพ (ณ ทำข้าวกำนันทรง) จำนวนเที่ยวขนส่งเฉลี่ยเดือนละ 2 เที่ยว และปลายทางสินค้าอยู่ที่แหลมฉบัง ศรีราชา ICD ลาดกระบัง ทำเรือคลองเตย (รูป 2.10)

รูป 2.10 ที่ตั้งตลาดกลางบางปืด

นอกจากนี้จากจุดเด่นในด้านลอจิสติกส์ (Logistics) ได้มีจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการส่งออกที่สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์ และศูนย์ส่งออกข้าวแบบเบ็ดเสร็จที่ทำข้าวกำนันทรง เพื่อส่งเสริมการส่งออกข้าวออกสู่ตลาดต่างประเทศ ทำหน้าที่เป็นศูนย์ตรวจสอบคุณภาพ ปริมาณ รวมถึงการเสียหาย แบบบริการจุดเดียวแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) จากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2548 ให้กระทรวงคมนาคม ศึกษาแนวทางและความคุ้มค่าของการส่งเสริม การขนส่งทางน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างจริงจัง ศึกษาแนวทางการก่อสร้างสถานีขนถ่ายสินค้า(Truck Terminal) ให้มีความเชื่อมโยงกับการขนส่งระบบราง และพิจารณาพร้อมกับการก่อสร้างถนนเลียบเมือง ซึ่งจะช่วยในการขนส่งข้าว สินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ และให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พิจารณาแนวทางการเพิ่ม ปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อให้มีระดับน้ำที่เหมาะสมกับการขนส่งทางน้ำ ปัจจุบันได้มีการพัฒนาเส้นทางขนส่งทางรถไฟ ระยะทาง 8 กิโลเมตรเข้าไปยังศูนย์ส่งออกข้าวแบบเบ็ดเสร็จที่ทำข้าวกำนันทรง สามารถขนส่งข้าวบรรจุใส่ตู้คอนเทนเนอร์ แล้วบรรจุขึ้นรถไฟไปยังท่าเรือแหลมฉบัง แล้วขนส่งลงเรือสินค้าได้โดยทันที สำหรับการขนส่งทางน้ำนั้น ปัจจุบันยังไม่สามารถใช้งานได้จริง เพราะประสบปัญหาเกี่ยวกับระดับน้ำที่เขื่อนเจ้าพระยาและร่องน้ำตื้นเขิน ภาครัฐยังคงทำการศึกษาถึงวิธีการที่จะทำให้อุปสรรคเหล่านี้ไปได้ถึงแหลมฉบัง อย่างไรก็ตาม หากในอนาคตสามารถทำการแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ จะทำให้สามารถขนส่งทางเรือ เป็นการลดต้นทุนการขนส่งได้เป็นอย่างดี

รูป 2.11 ท่าเรือน้ำลึก ณ ทำข้าวกำนันทรง ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

2.5.2.2 ด้านอุตสาหกรรม

ในปี พ.ศ.2549 จังหวัดนครสวรรค์ มีสถานประกอบการภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด 1,213 แห่ง จำนวนเงินลงทุน 20,125,615,605 บาท มีจำนวนแรงงานชาย 11,667 คน และจำนวนแรงงานหญิง 8,428 คน รวม 20,095 คน ส่วนใหญ่โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดนครสวรรค์เป็นโรงงานอุตสาหกรรมการเกษตร จำนวน 414 แห่ง โดยอาศัยผลผลิตทางการเกษตรกรรมในจังหวัดเป็นวัตถุดิบ มูลค่าเงินทุนสูงสุด 3 อันดับแรก คือ 1) อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม เช่น โรงงานสุรา

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของอุตสาหกรรมโรงสีข้าวกับจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด พบว่าในช่วงปี พ.ศ.2512 ถึง พ.ศ.2514 โรงสีข้าวยังมีสัดส่วนน้อยกว่าโรงงานอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ แต่นับจากปี พ.ศ.2515 สัดส่วนของโรงสีข้าวมีมากกว่าโรงงานอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ จนกระทั่งโรงสีข้าวมีเริ่มมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 มาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากรัฐได้เร่งผลิตสินค้าเกษตรชนิดอื่น เช่น ข้าวโพด พืชน้ำมัน มันสำปะหลัง ปอ เป็นต้น เข้ามาแทนที่สินค้าข้าวที่ประสบปัญหาทางการตลาด เพื่อทดแทนมูลค่าของสินค้าข้าวที่มีแนวโน้มลดลง

ตาราง 2.6 จำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรม เงินทุนและคนงาน จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนสถานประกอบการ	จำนวนเงินทุน	จำนวนคนงาน
อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม	92	8,736,517,400	3,739
อุตสาหกรรมกระดาษ	441	2,759,744,283	2,603
อุตสาหกรรมกระดาษและผลิตภัณฑ์จากกระดาษ	1	2,800,000,000	175
อุตสาหกรรมพลาสติก	13	1,528,871,980	1,387
อุตสาหกรรมโลหะ	111	1,376,079,190	1,654
อุตสาหกรรมขนส่ง	110	702,751,892	1,010
อุตสาหกรรมอื่น ๆ	445	2,221,650,860	9,527
รวม	1,213	20,125,615,605	20,095

ที่มา: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครสวรรค์, 2549.

อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมโรงสีข้าวเริ่มได้รับความสนใจอีกครั้งหนึ่งภายหลังจากรัฐบาลเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุน กำหนดยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงการพัฒนาภายในกลุ่มจังหวัดและระหว่างกลุ่มจังหวัด จังหวัดนครสวรรค์จึงกำหนดแนวยุทธศาสตร์ระดับจังหวัดเป็น “ประตูสู่ภาคเหนือ เครือข่ายเศรษฐกิจและการส่งออก” ซึ่งส่งผลให้มีแนวโน้มของการลงทุนด้านอุตสาหกรรมโรงสีข้าวในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์เพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ.2544 เป็นต้นมา

2.5.2.3 ด้านการพาณิชย์และบริการ

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าและศูนย์กลางการเงินระหว่างภาคเหนือกับกรุงเทพมหานคร มีการประกอบการธุรกิจภายในจังหวัด 4 ประเภท ประกอบด้วยบริษัทจำกัด 865 แห่ง ห้างหุ้นส่วนจำกัด 1,789 แห่ง ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล 28 แห่ง และทะเบียนพาณิชย์ 1,284 แห่ง รวมทั้งหมด 3,966 แห่ง (สำนักพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดนครสวรรค์, สิงหาคม 2549) สำหรับโครงสร้างตลาดเงินในระบบของจังหวัด ประกอบด้วยสถาบันการเงินต่างๆ ดังนี้

1) ธนาคารพาณิชย์ สาขานาการพาณิชย์ที่เปิดดำเนินการในจังหวัดทั้งหมดมีจำนวน 47 สาขา อยู่ในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จำนวน 20 สาขา รองลงมา คือ อำเภอตากลี 9 สาขา อำเภอชุมแสงและพยุหะคีรี มีสาขาจำนวนเท่ากัน 4 สาขา อำเภอลาดยาว 3 สาขา อำเภอบรรพตพิสัยและหนองบัวมี 2 สาขาเท่ากัน ส่วนอำเภอโกรกพระเก้าเลี้ยว ดากฟ้า และท่าตะโก มีแห่งละ 1 สาขา

2) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.) จำนวน 10 สาขา ได้แก่ สาขาอำเภอเมืองนครสวรรค์ ชุมแสง บรรพตพิสัย ลาดยาว ตากลี พยุหะคีรี ดากฟ้า ท่าตะโก ไพศาลี และหนองบัว

3) ธนาคารออมสิน จำนวน 11 สาขา ได้แก่ อำเภอเมือง 2 สาขา โกรกพระ ชุมแสง บรรพตพิสัย ลาดยาว พยุหะคีรี ตากลี ดากฟ้า ท่าตะโก และหนองบัว อำเภอละ 1 สาขา

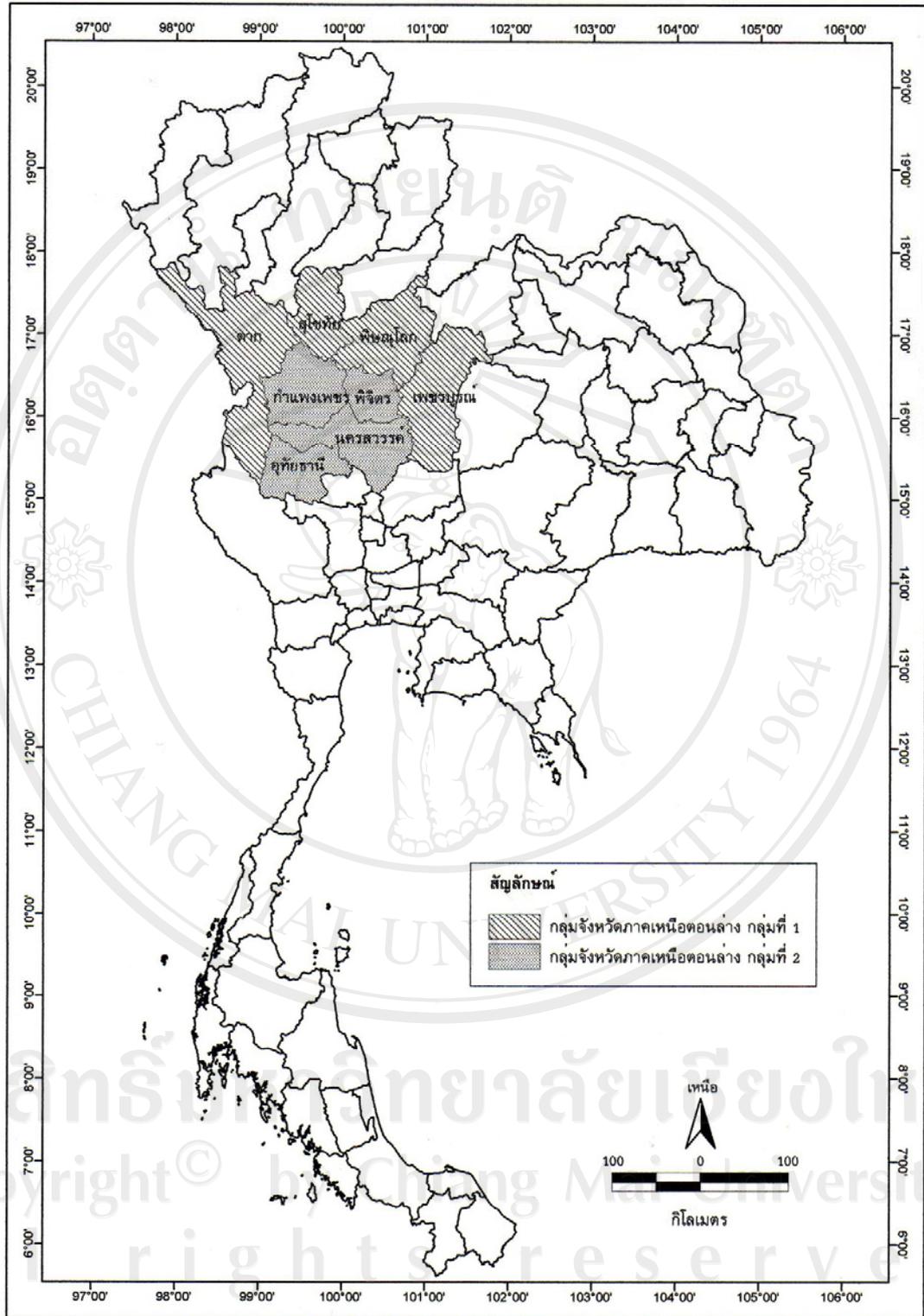
4) ธนาคารอาคารสงเคราะห์ จำนวน 1 สาขา

5) สำนักงานอำนวยการสินเชื่อ จำนวน 4 บริษัท ได้แก่ สำนักงานอำนวยการสินเชื่อ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ทีเอสโกจำกัด บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กรุงเทพธนกิจจำกัด บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์บางกอกอินเวสเมนต์จำกัด และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์เฟิร์สซีทีอินเวสเมนต์จำกัด

6) สำนักงานบริการด้านหลักทรัพย์ ดำเนินธุรกิจทางด้านห้องค้าตลาดหลักทรัพย์ จำนวน 2 บริษัท ได้แก่ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ธนสยามจำกัด และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์เอกรังจำกัด

2.6 ภาพรวมการผลิตข้าวของกลุ่มจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 2 ตามยุทธศาสตร์การ พัฒนาจังหวัด

กลุ่มจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 2 ประกอบด้วยจังหวัด กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร และอุทัยธานี รวม 4 จังหวัด (รูป 2.12)มีแม่น้ำสายสำคัญได้แก่ แม่น้ำปิง แม่น้ำยม แม่น้ำน่านไหลผ่านและมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ทำให้บริเวณพื้นที่ในเขตภาคเหนือตอนล่างกลุ่ม 2 เป็นที่ราบอุดมสมบูรณ์ กลายเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะข้าวและพืชไร่

รูป 2.12 กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างตามยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับจังหวัด

2.6.1 การผลิตข้าวในเขตภาคเหนือตอนล่าง

เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพในด้านการผลิตของกลุ่มจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 2 มีพื้นที่ปลูกข้าว 6,159,741 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.24 ของประเทศ ผลผลิตข้าวรวม 2,834,722 ตัน คิดเป็นร้อยละ 48.14 ของประเทศ โดยปริมาณการส่งออกข้าวสารของกลุ่มจังหวัด ในปี พ.ศ.2548 สูงถึงจำนวน 38,372.90 ตัน (ตาราง 2.7) อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางพาณิชย์กรรมของอนุภูมิภาค มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของกลุ่มจังหวัดมีมูลค่า 104,875 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 24.0 ของภาคเหนือ และร้อยละ 2.1 ของประเทศ โดยมีมูลค่าด้านเกษตรกรรม 26,503 ล้านบาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 10.0 ของประเทศ ด้านอุตสาหกรรม 13,880 ล้านบาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 9.0 ของประเทศ ด้านพาณิชย์กรรม 17,862 ล้านบาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 5.0 ของประเทศ สาขาการผลิตหลักคือ ภาคการเกษตร ร้อยละ 25.5 ค่าส่งและค้าปลีก ร้อยละ 16.5 และสาขาการบริการ ร้อยละ 14.1

ตาราง 2.7 สถิติการปลูกข้าว จำแนกรายจังหวัด ฤดูกาลผลิต ปี 2548

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)	ปริมาณส่งออก ข้าว
กำแพงเพชร	1,596,275	1,042,511	548,895	527	5,499.5
นครสวรรค์	1,577,929	2,117,726	1,261,079	595	22,628.5
พิจิตร	2,337,737	1,281,523	767,807	557	7,479.30
อุทัยธานี	647,800	491,745	256,941	523	2,665.8
รวม	6,159,741	4,933,505	2,834,722	551	38,372.90

นอกจากการเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญ ศักยภาพหรือจุดแข็งของกลุ่มจังหวัดเขตภาคเหนือตอนล่างอีกประการหนึ่ง คือ การเป็นศูนย์กลางโครงข่ายการคมนาคมและมีความคล้ายคลึงกันในการเป็นฐานการผลิตทางด้านการเกษตร โดยเฉพาะข้าวซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักมากที่สุดในภูมิภาค โดยมีผลผลิตมากถึง 2 ใน 3 ของปริมาณข้าวทั้งประเทศ มีโรงสีรวมกันทั้งหมดทุกขนาด จำนวน 774 แห่ง เป็นอันดับหนึ่งของประเทศ บริษัทส่งออกข้าว 8 แห่ง และโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว รวมทั้งหมด 17 แห่ง (สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์, 2548)

จากเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมา จึงเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 2 เพื่อการการเป็นศูนย์ธุรกิจข้าวชั้นนำของประเทศ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันโดยจังหวัดกำแพงเพชร รับผิดชอบในด้านการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการผลิตข้าว จังหวัดพิจิตร รับผิดชอบในด้านการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวเพื่อยกระดับมาตรฐานข้าว เพิ่มมูลค่าของข้าว

2.7 สรุป

จากข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ทำให้ทราบว่าจังหวัดนครสวรรค์นั้นมีศักยภาพทางด้านพื้นที่สูง ถึงแม้ว่าทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัดเป็นพื้นที่ป่าไม้ แต่พื้นที่ที่เหลือส่วนใหญ่ทางตอนกลางและทางทิศตะวันออกของจังหวัดนั้น มีสภาพภูมิอากาศ ดินและน้ำที่ความเหมาะสมต่อการเกษตรสามารถเพาะปลูกข้าวได้ตลอดทั้งปี ทำให้ปริมาณข้าวในแต่ละปีมีจำนวนมาก นอกจากลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมแล้ว ยังมีจุดเด่นด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานทางด้านระบบคมนาคมขนส่งทางน้ำ ทางถนน และทางรถไฟ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของภูมิภาค ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจทำให้เกิดการขยายตัวทั้งทางด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรมการเกษตร ซึ่งเป็นภาคส่วนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับจังหวัดในแต่ละปีได้เป็นจำนวนมาก มีตลาดกลางรับซื้อข้าวเปลือกและพืชไร่ กระจายตัวอยู่ภายในจังหวัด เพื่อรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ศึกษา ส่งผลต่อการขยายตัวของโรงสีข้าวขนาดต่างๆ ในพื้นที่ จากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อพัฒนาการของโรงสีข้าวในจังหวัดนครสวรรค์ นับตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทที่สาม